

Nr 79.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1918 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 7 maj 1918 avlåten, till bankoutskottet hänvisad proposition, nr 434, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollen för den 3 och den 7 maj 1918 samt av i lagrådet fört protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Härigenom förordnas dels att i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skola införas fem nya paragrafer av nedan angivet innehåll och betecknade 52 a, 52 b, 168 a, 168 b och 252 a dels ock att 1, 2, 233 och 234 §§ i nämnda lag skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Förutom Sveriges riksbank må allenast bankaktiebolag och solidariskt bankbolag här i riket bedriva bankrörelse.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 8 saml. 66 häft. (Nr 79.)

Med bankrörelse förstås i denna lag sådan verksamhet, i vilken ingår inlåning från allmänheten på räkning, som av bank allmänligen begagnas.

Angående emissionsbank, postsparbanken, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit och järnkontoret, så ock angående aktiebolag, som uteslutande har till ändamål att idka fastighetsbelåning eller pantlånerörelse, är särskilt stadgat.

2 §.

Ej må annan än Sveriges riksbank, bankaktiebolag, solidariskt bankbolag, emissionsbank, postsparbanken, sparbank, järnkontoret och Sveriges allmänna hypoteksbank i sin firma eller eljest vid beteckning av affärsrörelsen använda ordet bank. Beträffande användning av ordet bank i registrerad understödsförenings firma är särskilt stadgat.

52 a §.

Bankaktiebolag äger icke utan Konungens tillstånd utöva verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget. Dyligt tillstånd må meddelas, när verksamheten finnes kunna vara till nytta för det allmänna.

52 b §.

Å ort, där bankaktiebolag icke är berättigat att utöva verksamhet vid kontor, må bolaget icke idka in- eller utlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin in- eller utlåning.

Vad sålunda stadgats gälle dock icke beträffande samarbete, som må kunna anordnas emellan bankaktiebolag och ekonomisk förening, vilken har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (jordbrukskassa) och vilken jämlikt av Konungen meddelade bestämmelser vunnit godkännande från det allmännas sida.

168 a §.

Solidariskt bankbolag äger icke utan Konungens tillstånd utöva verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget. Dyligt tillstånd må meddelas, när verksamheten finnes kunna vara till nytta för det allmänna.

168 b §.

Å ort, där solidariskt bankbolag icke är berättigat att utöva verksamhet vid kontor, må bolaget icke idka in- eller utlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin in- eller utlåning.

Vad sålunda stadgats gälle dock icke beträffande samarbete, som må kunna anordnas emellan solidariskt bankbolag och ekonomisk förening, vilken har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (jordbrukskassa) och vilken jämlikt av Konungen meddelade bestämmelser vunnit godkännande från det allmännas sida.

233 §.

Bankinspektionen skall för varje bankbolag, efter inhämtande av förslag av Konungens befallningshavande, förordna ett allmänt ombud.

Detta ombud åligger:

att deltaga i den granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper, varom i 68 och 184 §§ förmäles;

att minst en gång under varje kvartal inventera kassan vid bolagets huvudkontor samt undersöka om den översikt, bolaget jämlikt föreskriften i 234 § senast upprättat, överensstämmer med räkenskaperna och är uppställd i behörig ordning; skolande ombudet ofördröjligen delgiva bankinspektionen anmärkning, som härvid må hava förekommit, ävensom i övrigt meddela bankinspektionen alla de upplysningar angående bolaget, som av bankinspektionen äskas.

Utövar bolaget verksamhet vid kontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget, må för granskning av sådant kontors förvaltning och räkenskaper särskilt allmänt ombud kunna förordnas.

234 §.

Styrelsen åligger:

att för den ledamot av bankinspektionen, vilken enligt de av Konungen meddelade bestämmelser har att i sådant avseende företräda bankinspektionen, för allmänt ombud, som i 233 § avses, samt för den särskilda undersökning, Konungen kan finna för gott att låta anställa, när som helst hålla bolagets kassa och övriga tillgångar ävensom böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning;

att genast efter varje månads slut enligt formulär, som av bankinspektionen meddelas, upprätta och till bankinspektionen insända en

översikt, utvisande bolagets tillgångar och skulder, jämte uppgift om räntesatserna för bolagets in- och utlåning samt diskonto, som under den tid, översikten omfattar, varit gällande hos bolaget;

att jämväl i övrigt meddela bankinspektionen och allmänt ombud alla de upplysningar rörande bolaget, som av dem äskas;

att, så snart det kan ske, dels till bankinspektionen insända styrelsens förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkningen samt balansräkningen ävensom, efter verkställd revision, den däröver avgivna berättelsen tillika med annan handling angående bolagets förvaltning eller räkenskaper, vilka revisorerna må hava avlämnat till styrelsen, dels ock låta införa revisionsberättelsen i allmänna tidningarna; samt

att, där bankinspektionen finner anledning till antagande, att bolaget gjort sådana förluster, att tio procent av grundfonden förlorats, på bankinspektionens anmodan ofördröjligen låta upprätta bokslut och kalla revisorerna att granska detsamma.

252 a §.

Förseelse mot 52 b § eller 168 b § straffes med böter från och med femtio till och med fem tusen kronor.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1918.

Enskild man eller handelsbolag, som vid sagda tidpunkt sedan minst två månader tillbaka driver bankrörelse, må fortsätta den rörelse till och med den 31 december 1920. Om synnerliga skäl därtill äro, äger Konungen medgiva, att rörelsen jämväl efter sistnämnda dag må tills vidare fortsättas. I dessa fall må dock enskild man eller handelsbolag icke under några omständigheter efter den 30 september 1919 utöva bankrörelse vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget, ej heller, efter det denna lag trätt i kraft, å ort, där kontor för rörelsen icke inrättats, idka inlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin inlåning. Bryter någon mot vad i föregående punkt stadgas, straffes med böter från och med femtio till och med fem tusen kronor; och må han, om förseelsen upprepas, tillika kunna dömas förlustig sin rätt att driva bankrörelse.

Bankbolag, som vid tiden för denna lags trädande i kraft utövar verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget, må utan hinder av vad i 52 a § eller 168 a § stadgas fortsätta den verksamhet under år 1918, därest avdelningskontoret öppnats efter mars månads ingång detta år, men, därest avdelningskontoret öppnats dessförinnan, intill utgången av den för bolaget meddelade oktrogen.

Till ovanberörda statsrådsprotokoll den 3 maj 1918 har föredragande departementschefen i ärendet anfört följande:

»Sedan Kungl. Maj:t den 22 september 1917 tillsatt en kommitté med uppdrag att verkställa utredning rörande vissa kreditfrågor, närmast frågorna om emissionsväsendet, bankkoncentrationen och frågan om anordnande av statlig bankverksamhet av samma art som vanlig bankrörelse m. m., har nämnda kommitté den 12 nästlidne mars till Kungl. Maj:t ingivit ett betänkande, däri kommittén, med förmälan att kommittén under förhandlingarna rörande sitt arbetsprogram funnit påkallat att till behandling i förtur upptaga vissa förhållanden, vilka syntes kommittén föranleda omedelbara åtgärder, i sådant hänseende på närmare utvecklade grunder hemställt dels om upphävande för enskild man eller handelsbolag, i vars firma ingår personnamn, av rätten att driva inlåning från allmänheten på räkning, som av bank allmänligen begagnas dels ock om inskränkning i banks rätt att bedriva verksamhet genom avdelningskontor och förbud att idka bankverksamhet genom ombud.

Över nämnda betänkande hava infordrade yttranden avgivits av fullmäktige i riksbanken samt av bankinspektionen och svenska bankföreningen. Tillfälle att utlåta sig över betänkandet har därjämte beretts svenska fondhandlareföreningen, vilken emellertid icke begagnat sig därav, varemot tio medlemmar av föreningen inkommit med ett gemensamt yttrande.

Efter att hava närmare redogjort för innehållet i ifrågavarande betänkande, fortsatte departementschefen:

Verksamhet, vari ingår inlåning från allmänheten på räkning, som av bank allmänligen begagnas — sådan verksamhet benämnes enligt den i gällande banklagstiftning använda terminologi bankrörelse — har i vårt land ända till de sista åren i huvudsak bedrivits endast av bankaktiebolag, solidariska bankbolag och sparbanker. Dessa bankinrättnings rörelse har städse från det allmännas sida varit underkastad inskränkningar och kontroll i syfte att skydda allmänheten mot förluster av insatta medel. Häri torde otvivelaktigt böra sökas anledningen till att det hos oss ytterligt sällan inträffat, att bankmässigt inlånade medel på grund av banks insolvens gått förlorade för insättarna ävensom att, där så någon enstaka gång inträffat, förlusterna varit synnerligen obetydliga. I andra länder, där bankrörelsen icke varit omgärdad med garantier, hava avsevärda förluster av dylik anledning ingalunda varit sällsynta.

*Bankfirmors
inlånings-
rörelse.*

För bankrörelse, utövad av enskild man eller handelsbolag, i vars firma ingår personnamn, gälla emellertid ej några särskilda bestämmelser. Sådan fri bankrörelse idkas för närvarande dels av ett tiotal handelsbolag på landsbygden, som hava till ändamål att tillgodose den mindre omsättningen inom viss ort och gemenligen benämnas kreditkassor, dels ock av enskilda personer och bolag, som, vanligen under beuämning bankir, driva dylik rörelse i sammanhang med affärsverksamhet av olika slag, i regel fond- och emissionsaffärer. Att ifrågasvara utövare av bankrörelse icke äro underkastade kontroll och reglerande bestämmelser har hittills, med hänsyn till deras ringa antal, den föga betydande omfattningen av deras rörelse och det sätt, varpå de överhuvud utövat sin verksamhet, icke varit ägnat att ingiva betänkligheter. På sätt i kommitténs betänkande närmare skildras hava härvidlag förhållandena på de senaste tre eller fyra åren mycket ändrats. Antalet enskilda personer och handelsbolag med personnamn i firman, som ägnat sig åt bankiryrket, tilltager alltjämt och den omfattning, vari de begagna sig av rätten att idka bankrörelse, blir större och större. Får denna utveckling ohejdat fortgå, kommer säkerligen bankrörelse att inom en icke långt avlägsen framtid i stor utsträckning bedrivs utan den kontroll och överhuvud de garantier, vilkas värde i fråga om sådan rörelse torde vara ovedersägligt. Härmed är den trygghetens grund, varpå den bankmässiga inlåningen i vårt land vilar, på väg att rubbas.

Till förhindrande av att förhållandena gestalta sig på sådant sätt synes mig ett ingripande i lagstiftningsväg vara i synnerlig grad av behovet påkallat. Då den ifrågasvarande utvecklingen snabbt fortgår, torde det vara av stor vikt, att detta ingripande på sätt kommittén hemställt sker ofördröjligen.

Behövligheten av reformer med anledning av de förändrade förhållandena inom vårt bankirväsen förnekas icke i något av de över kommitténs betänkande avgivna yttranden. Rörande den närmare beskaffenheten av dessa reformer hava emellertid delade meningar yppat sig. Kommittén har i sådant avseende föreslagit, att genom ändringar och tillägg i gällande lag om bankrörelse enskild man eller handelsbolag, i vars firma ingår personnamn, måtte betagas rätten att driva inlåning från allmänheten på räkning, som av bank allmänligen begagnas, och att sådant förbud måtte träda i kraft med ingången av år 1919; dock att bankirfirma, som icke är kommanditbolag och som oavbrutet haft bankmässig inlåning sedan tidpunkt före ingången av år 1908, måtte efter särskild prövning av Kungl. Maj:t kunna tillåtas att fortfarande driva sådan inlåning, likväl längst till utgången av år 1928.

Detta förslag betecknas i det av medlemmar av fondhandlareföreningen avgivna yttrandet såsom ägnat att medföra allvarliga olägenheter. I yttrandet framhålles att, såsom exempel från utlandet visa, ett starkt bankirstånd är av icke ringa nytta och betydelse för ett lands finansiella liv. Lämpligaste sättet att förbättra vårt lands bankirväsen torde därför icke vara att amputera bort en viktig gren av bankirernas verksamhetsområde. Därest det inom finansdepartementet utarbetade förslaget till lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet gjordes till lag, skulle sannolikt genom denna de missförhållanden, som för närvarande vidlåde bankirverksamheten, till stor del avhjälpas. Befunnnes ytterligare reformer vara av nöden, borde beskaffenheten av dessa göras till föremål för en ny, grundlig och allsidig utredning, därvid bland annat borde tagas under övervägande lämpligheten av att införa kontroll över bankirinstitut, som i tidningar annonsera räntesatser för inlåning, ävensom att stadga vissa kvalifikationer såsom nödvändiga för rätt att i annonser beteckna sig såsom bankir. Överhuvudtaget syntes en utredning angående bankirrörelsen böra inrikta sig på att få bankirföretagen att återgå till den i svensk lagstiftning förutsatta och åsyftade mera personliga och intima karaktär, så att inlåningen inskränktes till vederbörande bankirföretags egen trängre kundkrets och icke i likhet med bankernas stode öppen för en större allmänhet och annonserades medelst mer eller mindre vilseledande bankartade beteckningar. För varje verklig bankirrörelse vore emellertid en nödvändig förutsättning, att kunder hade löpande fordringar å konto. Vad angår det sätt, varpå enligt kommitténs förslag bankirrörelsens avveckling skulle äga rum, så vore detsamma onödigt bryskt. Visserligen skulle ju enligt förslaget alla de bankirföretag, som ville bibehålla bankmässig inlåning, kunna ombildas till banker, men därest verkliga Kungl. Maj:t komme att bevilja oktroj för alla dessa sålunda ombildade bankirinstitut, skulle säkerligen en oerhörd mängd småbanker uppstå, vilket knappast kunde vara för vårt land önskvärt och nyttigt. Och skulle, såsom antagligt vore, Kungl. Maj:t bland dessa bankirföretag vilja göra en utgallring, bleve detta nog ytterligt svårt, då givetvis hänsynen till respektive firmors storlek icke allenast finge vara tillräcklig grund för Kungl. Maj:t för avgörandet av frågan om oktrojs beviljande eller icke. Ej heller lyckligare syntes vara att, såsom kommittén föreslagit, i fråga om rätten till bankmässig inlåningsrörelse bereda en särskild undantagsställning åt de privatfirmor, som före år 1908 drivit inlåningsrörelse, men däremot fråntaga alla yngre firmor och samtliga, även äldre, kommanditbolag med motsvarande rörelse denna förmån. Därest inskränk-

*Medlemmar
av fond-
handlare-
föreningen*

ningar i bankirverksamheten ansåges böra omedelbart företagas, borde detta ske genom en provisorisk, för ett år i sänder gällande lag. Denna lag borde, för att ej orsaka onödiga svårigheter, icke vara tillämplig på firmor, som ägt bestånd öfver tio år, oavsett om desamma vore kommanditbolag eller icke, varjämte firmor av yngre datum borde erhålla rätt att ansöka om dispens tills vidare och sålunda endast nybildade firmor tills vidare helt avstängas.

*Departements-
chefen.*

Med anledning av nu omförmälda yttrande vill jag till en början erinra om att det i yttrandet berörda förslaget till lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet allenast avser sådana yrkesutövare, vilka i kommission sälja och köpa aktier och liknande värdepapper. Det är sålunda ingalunda säkert, att samtliga idkare av bankirverksamhet komma att träffas av dess bestämmelser. För övrigt torde, även om sagda förslag bland annat har till ändamål att beträffande utövare av fondkommissionsrörelse skapa vissa garantier för ekonomisk soliditet, dessa garantier icke vara avsedda att bliva så starka som i fråga om utövare av bankrörelse är av nöden. Även om förslaget blir lag, torde alltså i nu ifrågavarande syfte för bankirverksamheten särskilda bestämmelser tarvas. Såsom en utväg att i sådan händelse tillgripas i stället för den av kommittén förordade antydes i nyssnämnda yttrande anordnandet av offentlig kontroll öfver bankirfirmorna. Givetvis avses härmed en tillsyn av enahanda art som den bankinspektionen utövar öfver bankerna. Denna utväg erbjuder dock enligt mitt förmenande icke någon tillfredsställande lösning av förevarande spörsmål. Arten av den verksamhet, bankirfirmorna driva, gör nämligen att deras ekonomiska ställning är vida svårare att överskåda än bankernas. En banks verksamhet är inskränkt till vissa närmare bestämda rörelsegrenar, så beskaffade, att deras resultat kan tillförlitligt bedömas med ledning av bankens räkenskaper. En bankirfirma ägnar sig åt många slag av verksamhet, som en vanlig bank antingen alls icke eller endast i mindre omfattning får utöva, såsom emissionsrörelse, aktiespekulationer, varu- och fastighetsaffärer m. m. Att med ledning av ett dylikt företags räkenskaper och övriga tillgängliga upplysningar kunna med någon större grad av säkerhet bedöma företags soliditet lär i många fall komma att erbjuda betydliga svårigheter. Vid sådant förhållande blir uppenbarligen den garanti, som skulle ligga i kontrollen, av föga värde. Förefintligheten av offentlig kontroll kunde dessutom av den stora allmänheten betraktas såsom ett tecken på att bankirfirmorna vore lika säkra som bankerna, med påföljd att nämnda firmor komme att i ännu större

utsträckning än förut anlitas för placering av penningmedel. Skulle verklig trygghet i förevarande avseende ernås genom kontroll, måste bankirfirmornas verksamhet underkastas ungefär samma begränsningar, som gälla för bankerna, alltså förbud i större eller mindre utsträckning mot att vid sidan av bankrörelsen idka annan affärsverksamhet. Men detta skulle i själva verket innebära tillskapandet av en ny kategori av banker. Och något sådant anser jag för min del icke vara lämpligt. De små och svaga banker, som härigenom möjligen skulle uppstå, äro ur det allmännas synpunkt i åtskilliga hänseenden mindre önskvärda.

Därest alltså, under förutsättning av bankirfirmornas bibehållande vid rätten till inlåning från allmänheten, anordnandet av offentlig kontroll över dessa firmor icke kan anses medföra nödig trygghet för insättarne, lärer sådan trygghet, under nyssnämnda förutsättning, ännu mindre kunna med andra medel ernås. För avvärjande av de faror, som hota genom den inom bankirväsendet försiggående utvecklingen, finner jag fördenskull det icke vara möjligt att beträda någon annan väg än den av kommittén anvisade.

Att, på sätt i det av medlemmar av fondhandlareföreningen avgivna yttrandet påstås, ett bifall till kommitténs förslag skulle medföra, att en viktig gren av en för landet betydelsefull verksamhet tillintetgjordes, kan jag icke medgiva vara riktigt. Såsom ovan nämnts, syssla i vårt land de yrkesutövare, vilka kalla sig bankirer, i huvudsak med fondhandel och emissionsverksamhet. Ehuru jag ingalunda vill förneka, att vissa av dessa bankirföretag gjort en nyttig insats i utvecklingen, är dock givetvis gagnet av att fondhandel och emissionsrörelse bedrivs i sammanhang med bankmässig inlåning från allmänheten oftast tvivelaktigt, medan olägenheterna därav äro påtagliga. Erfarenheten från utlandet ger näppeligen stöd för antagandet, att bankirverksamheten såsom sådan, d. v. s. i vad den avser bankmässigt tagande och givande av kredit, skall komma att ökas i betydelse. Att bankirhus utomlands i berörda hänseende fyllt viktiga uppgifter är santt. Men detta kapitel ur bankirväsendets historia börjar mer och mer tillhöra en förfluten tid. Den roll, bankirhusen härutinnan spelat, har numera till största delen övertagits av bankerna.

Vad åter angår betydelsen för bankirfirmorna själva av att få med sin övriga verksamhet förena inlåning från allmänheten å räkning, som av bank allmänneligen begagnas, må till en början bemärkas, att enligt de i kommitténs betänkande lämnade upplysningar endast ett mindre antal av ifrågavarande firmor (»åtminstone 29» av 105) i sina svar å kommitténs rundskrivelse uppgivit sig driva dylik inlåning. Vidare har

jag under hand från kommittén inhämtat, att med ledning av det närmare innehållet i berörda svar antagas kan, att ifrågavarande inlåning i åtskilliga fall härrör allenast från en trängre krets, i regel personer, som pläga anlita vederbörande bankirfirma såsom kommissionär vid köp eller försäljning av värdepapper, och att i själva verket allenast ett tiotal firmor torde kunna sägas driva inlåning från allmänheten i egentlig mening. Dylig verksamhet kan alltså näppeligen sägas utgöra en viktig faktor i bankirfirmornas affärsutövning i allmänhet. I det av medlemmar av fondhandlareföreningen avgivna yttrandet synes i viss mån medgivnas lämpligheten av att bankirfirmornas inlåning inskränkes till en trängre kundkrets; och får jag med anledning härav framhålla, att ett upphävande för dessa firmor av rätten att driva bankrörelse icke avser att hindra dem från att mottaga penningar mot ränta från en begränsad kundkrets.

Såsom ovan nämnts skulle av det ifrågavarande förbudet komma att beröras ej blott företag av den typ, som i det föregående betecknats med benämningen bankirfirmor, utan även en del handelsbolag, vilka utelutande eller så gott som uteslutande driva bankrörelse, de s. k. kreditkassorna. Dessa anstalter äro rester från ett tidigare ekonomiskt skede; de driva sin rörelse i ringa omfattning och under jämförelsevis primitiva former. Deras verksamhet har i allmänhet icke givit anledning till egentliga anmärkningar, men otvivelaktigt skulle de orter, där de verka, i det stora hela vara bättre betjänta med en sparbank eller avdelningskontor av en bank. Detta är ock grunden till att deras antal år från år förminskas; de sluta nämligen i regel med att uppgå i en bank. Med hänsyn till detta slags anstalter torde en lagändring i den av kommittén anvisade riktningen icke föranleda några betänkligheter. Det är nämligen föga troligt, att nya kreditkassor skulle komma att upprättas. Och vad de redan bestående angår, torde förbudets verkningar kunna mildras genom lämpliga övergångsbestämmelser.

Med anledning av vad jag sålunda anfört, föreslår jag den ändring i 1 § lagen om bankrörelse, att ur sagda stadgande måtte utgå vad detsamma innehåller om rätt för enskild man eller handelsbolag, i vars firma ingår personnamn, att driva bankrörelse. Ändringen torde böra snarast möjligt träda i kraft beträffande företag, som icke tidigare befattat sig med ifrågavarande slags verksamhet. Vad åter angår företag, som vid tiden för ikraftträdandet idka bankrörelse, läser för dem en viss övergångstid vara av nöden. Kommittén har, med visst undantag, ansett återstoden av innevarande år vara i sådant hänseende tillräcklig, därvid dock kommittén tillagt, att medel, som vid årets utgång innestode

hos vederbörande företag på bankmässig inlåningsräkning, borde fortfarande få förbliva där inestående.

I det av fullmäktige i riksbanken avgivna yttrandet framhålles, att följden av en dylik bestämmelse skulle bliva, att bankfirma, som dreve bankrörelse, under återstoden av innevarande år sökte draga till sig största möjliga belopp insättningar samt efter ingången av år 1919 sökte hålla dessa medel hos sig kvarstående så länge som möjligt. Då bankräkningar — med undantag av depositionsräkningen, vilken i detta sammanhang vore av underordnad betydelse — på vilka endast uttagningar finge göras, ej längre motsvarade sitt ändamål, borde enligt fullmäktiges mening viss tid fastställas, inom vilken denna rörelse borde vara avvecklad. Fullmäktige tillägga, att det syntes dem tveksamt, huruvida nu ifrågavarande lagstiftning borde träda i tillämpning från och med år 1919. Med hänsyn till den i många fall stora omfattningen av de affärsföretag, varom här vore fråga, torde denna tid vara väl knappt tillmätt.

De synpunkter fullmäktige sålunda framhållit torde förtjäna att beaktas. Den av kommittén förordade övergångstiden synes mig för övrigt även med ovannämnda förbehåll rörande inlåningen vara för kort. Möjligheten till inlåning från allmänheten har naturligtvis i en del fall av vederbörande tagits i beräkning vid organiserandet av affärsföretag, till vilka, sedan berörda möjlighet blivit stängd, nödiga medel måste anskaffas på annat sätt. Måste denna omläggning av finansieringen verkställas allt för brådstörtat, kan detta leda till förlustbringande realisationer. Befogenheten att jämväl efter årsskiftet hava de dessförinnan insatta medel inestående kommer icke att innefatta någon säkerhet för en lugn avveckling, då berörda medel ju när som helst kunna av insättarne återfordras. Jag finner mig alltså böra föreslå en övergångsbestämmelse av innehåll, att de personer och handelsbolag, som vid tiden för den av mig förordade lagändringens trädande i kraft driva bankrörelse, må fortsätta därmed intill 1920 års utgång. Att rörelsen därefter icke må fortsättas innebär givetvis, att densamma då skall vara fullständigt avvecklad.

Till förhindrande av att någon efter offentliggörandet av detta förslag börjar driva bankrörelse i syfte att få fortsätta därmed till 1920 års utgång, läser ifrågavarande övergångsbestämmelse dock allenast böra gälla dem, som idkat bankrörelse åtminstone från den 1 maj 1918.

Kommittén har förordat, att Kungl. Maj:t skulle äga att i viss utsträckning dispensera från det av kommittén ifrågasatta förbudet. De skäl, som härutinnan av kommittén åberopats, synas värda beaktande

Om nämligen en bankir under en lång följd av år idkat bankrörelse, utan att någon anmärkning förekommit vare sig emot hans sätt att bedriva rörelsen eller emot hans soliditet, samt all anledning finnes till att antaga, att han jämväl för framtiden skall sköta rörelsen på samma sätt, synes mig billigheten kräva, att en sådan yrkesutövare icke tvingas att upphöra med sin verksamhet endast därför, att på senare tid en mängd nya företag uppstått, vilkas befattning med enahanda slags verksamhet antagits kunna medföra faror. Möjlighet torde ock böra beredas handelsbolag, vilka såsom kreditkassor driva bankrörelse, att få fortsätta sin verksamhet. Med anledning härav föreslår jag, att det åt Kungl. Maj:t överlämnas att, då synnerliga skäl därtill finnas, medgiva enskild person eller handelsbolag att fortsätta vid lagens ikraftträdande utövad bankrörelse jämväl efter 1921 års ingång. Medgivandet torde dock endast böra gälla rätt att få fortsätta rörelsen tills vidare, så att det må kunna återkallas, när helst anledning därtill förekommer. Att, på sätt kommittén förordat, uttryckligen begränsa rätten att i förevarande hänseende erhålla Kungl. Maj:ts medgivande till sådana fall, då vederbörande drivit bankrörelse i över tio år och icke är kommanditbolag eller fastställa någon viss tidpunkt, då rörelsen under alla omständigheter måste upphöra, synes mig icke fullt lämpligt. Med det ifrågavarande undantagsstadgandets syfte torde vara mest överensstämmande, att Kungl. Maj:t får fritt avgöra, i vilka fall och för vilken tid medgivande bör lämnas. Klart är, såsom det föreslagna stadgandets avfattning också utmärker, att det endast bör vinna tillämpning, när starka skäl tala därför. Medgivande bör sålunda icke under några omständigheter lämnas bankirföretag, som börjat sin verksamhet först efter inträdet av nuvarande högkonjunktur. Vidare måste säkerhet finnas för att företagets ledning för framtiden kommer att ligga i samma händer som förut. Att vederbörande bankirföretags inlåning från allmänheten före den ifrågasatta lagändringens ikraftträdande uppgått till ett mera avsevärt belopp, torde ävenledes böra utgöra ett av de villkor, som böra uppställas för medgivandet.

Såsom kommittén i sitt betänkande framhåller, hava på senare tid en del banker börjat att i mycket stor utsträckning driva verksamhet vid avdelningskontor ävensom att för sin rörelse anställa ombud å skilda platser. På grund av de olägenheter, denna utveckling är ägnad att medföra, har kommittén föreslagit åtgärder till densammans stävande, och kommer jag i det följande att i allt väsentligt tillstyrka bifall till kommitténs förslag härutinnan. Även inom bankirycket saknas icke exempel på filialbildning och ombudsväsen. De föreskrifter, som på

grund härav torde vara nödiga i fråga om enskilda personer och handelsbolag, vilka äga fortsätta att idka bankrörelse efter ikraftträdandet av den föreslagna ändringen i 1 § lagen om bankrörelse, återfinnas i övergångsbestämmelsernas första styckes tredje punkt.

Av den föreslagna ändringen i 1 § lagen om bankrörelse torde följa, att andra stycket i 2 § nämnda lag bör utgå. Detta medför visserligen att någon bestämmelse om skyldighet att utsätta personnamnet icke kommer att finnas för de enskilda personer och handelsbolag, som efter lagens trädande i kraft äro berättigade att under viss tid eller tills vidare idka bankrörelse. Denna lucka torde dock ej orsaka några betänkligheter, då det näppeligen kan antagas, att nämnda företag skola under den tid, som återstår dem för bankrörelsens bedrivande, vidtaga ändring i sin en gång antagna firmabeteckning.

Beträffande banks rätt att driva rörelse vid avdelningskontor föreslår kommittén, att sådan rätt ej må tillkomma bank utan Kungl. Maj:ts eller, eventuellt, bankinspektionens tillstånd samt att en förutsättning för sådant tillstånd bör vara att kontoret anses bliva nyttigt för det allmänna. Emot detta förslag har i de över kommitténs betänkande avgivna yttrandena icke framkommit någon gensaga.

*Bankrörelse
vid avdelningskontor.*

Av kommitténs framställning synes mig oförtydligt framgå, att olägenheter i olika avseenden kunna vara att förvänta, om bankerna icke skyndsamt avstängas från möjligheten att utan vidare kunna öppna avdelningskontor var som helst. Bankinspektionen ifrågasätter emellertid, huruvida det för vinnande av det åsyftade ändamålet kan vara behöfligt, att särskilt tillstånd kräves för en bank till att inrätta kontor inom en kommun, varest banken redan förut driver rörelse. Vad bankinspektionen sålunda anfört, synes mig förtjänt av beaktande. Att en bank önskar upprätta avdelningskontor å den ort, där huvudkontoret är beläget, eller två avdelningskontor å samma ort, kan icke gärna tänkas förekomma annat än i våra största städer. Och jag finner det ganska rimligt att i en stor stad åt bankerna lämnas frihet att bestämma, huru de med hänsyn till kundernas bekvämlighet och andra inverkan omständigheter vilja fördela sin verksamhet på olika ställen i staden. Av vad kommittén till stöd för sitt förslag anfört framgår ock, att det samma egentligen föranletts av förhållandena å mindre orter. Enligt mitt förmenande bör därför ett eventuellt stadgande i ämnet lämna de banker, som så önska, frihet att inrätta avdelningskontor å samma ort som huvudkontoret ävensom avfattas sålunda, att hinder icke möter för

*Departements-
chefen.*

bank att erhålla generellt tillstånd att å viss ort utöva verksamhet vid avdelningskontor.

Rörande kommitténs förslag i denna del har jag i övrigt icke något att erinra och tillstyrker alltså att i lagen om bankrörelse måtte intagas föreskrifter därom, att bank ej utan vederbörligt tillstånd må utöva verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget och att tillstånd till sådan verksamhet endast må meddelas, ifall densamma prövas kunna bliva till nytta för det allmänna. Då det är Kungl. Maj:t, som med hänsyn till nyttan för det allmänna har att avgöra, huruvida bankbolag må bildas, torde det jämväl böra tillkomma Kungl. Maj:t att, ur enahanda synpunkt, bestämma, om bank får inrätta avdelningskontor.

Framhållas må, att den av mig sålunda tillstyrkta bestämmelsen avser jämväl avdelningskontor, som uppkomma därigenom att en bank övertager en annan banks rörelse.

Vidare anser jag mig böra erinra om, att då oktrojen, d. v. s. det tillstånd att idka rörelse, som meddelas bank, allenast gäller för viss tid, den rätt att utöva rörelse vid avdelningskontor, som må vardas bank medgiven, icke kan sträcka sig utöver oktrojtiden. Följaktligen lär Kungl. Maj:t vid prövning av ansökan om förlängd oktroj för bank, som tillåtits driva rörelse vid avdelningskontor, jämväl hava att taga under övervägande, huruvida banken skall få hava kvar avdelningskontoret under den nya oktrojen.

Kommittén har i fråga om övergången till de av kommittén förordade bestämmelserna föreslagit, att desamma skulle tillämpas omedelbart å de avdelningskontor, som upprättats efter det kommitténs betänkande offentliggjorts, men beträffande avdelningskontor, som dessförinnan tillkommit, icke förrän den för bolaget senast meddelade oktrojen tilländagått, dock ej tidigare än två år förflutit från det lagändringen trädde i kraft. En del medlemmar av kommittén hava framhållit lämpligheten av att samtliga banker redan från och med 1923 års ingång underkastades ifrågavarande bestämmelser, då härigenom en hastig och enhetlig reglering och fördelning av avdelningskontoren bankerna emellan kunde befrämjas.

Ehuru det naturligtvis är önskvärt, att regleringen av avdelningskontoren genomföres snarast möjligt, synes mig, då ännu så länge filialbildningen icke givit anledning till allvarligare missförhållanden, tillräckliga skäl för sistnämnda uppfattning icke föreligga. Endast när avdelningskontor uppenbarligen inrättats med kännedom om att begränsningar i förevarande hänseende förbereddes och för att undgå verkningarna av blivande lagbestämmelser — och detta torde enligt mitt

förmenande i allmänhet vara fallet med de kontor, som upprättats efter ingången av mars månad 1918 — anser jag desamma böra kunna slopas efter en kortare övergångstid; övriga kontor torde böra få äga bestånd oktrojtiden ut. Härigenom blir övergångstiden i fråga om sistnämnda kontor fullt tillräcklig; enligt vad jag från bankinspektionen inhämtat utgår nämligen icke för någon av de banker, vilka för närvarande utöva verksamhet vid avdelningskontor, oktrojen förrän tidigast vid 1920 års slut. Jag föreslår alltså att bank, som vid tiden för ifrågavarande lagändringars trädande i kraft idkar verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget, må utan hinder av berörda lagbestämmelser fortsätta verksamheten till utgången av 1918, därest verksamheten påbörjats tidigast den 1 mars detta år, men, därest avdelningskontoret öppnats dessförinnan, intill utgången av den för banken senast meddelade oktrojen.

För sitt förslag om förbud för bank att i och för sin bankverksamhets bedrivande använda ombud har kommittén enligt mitt förmenande förebragt giltiga skäl. I de över kommitténs förslag avgivna yttrandena har icke heller gjorts någon anmärkning mot förslaget. Emellertid har det kommit till min kännedom, att vid de möten, kommittén hållit med representanter för bankvärlden, den åsikten förfäktats, att bank, vilken gjort till sin speciella uppgift att verka bland lantbefolkningen, vore för att kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål nödsakad att hava ombud runt omkring på landsbygden. I likhet med kommittén anser jag dock vad sålunda anförts icke böra få inverka på avgörandet av föreliggande fråga. Det synes mig nämligen knappast tänkbart, att en bank kommer att så speciellt inrikta sig på att tillhandagå vissa befolkningslager, att på grund därav häusyn till bankens verksamhet bör föranleda inställande av eller inskränkningar i åtgärder, som i fråga om bankverksamhet i allmänhet funnits lämpliga. Vad särskilt lantbefolkningen angår, torde för övrigt genom lagstiftningen rörande kassor för beredande av driftskredit åt idkare av mindre jordbruk dess speciella behov å ifrågavarande område kunna bliva på ett tillfredsställande sätt tillgodosett.

Därest ett förbud i den av kommittén angivna riktningen skall intagas i lagen, bör emellertid åt detta stadgande givas en sådan avfattning, att en bank icke därigenom förhindras, att för sin verksamhet använda sig av ombud, när fullt legitimt behov därav föreligger. Bankerna torde sålunda allenast böra förbjudas att låta sig å viss ort mera varaktigt företrädas av ombud. Hinder bör nämligen icke läggas

*Ombuds-
våse ndet.*

i vägen för bank att vid något särskilt tillfälle utsända ombud för att tillvarataga bankens intressen. Då rörelsen å en banks kontor kräver, att de personer, som äro anställda å kontoret, allt emellanåt å bankens vägnar handla under sådana omständigheter, att de äro att betrakta såsom ombud för banken, torde vidare förbudet icke böra gälla användande av ombud å ort, där banken äger rätt att hava kontor för sin rörelse.

Ej heller bör förbudet med avseende å den verksamhet, i och för vilken ombud icke må anlitas, erhålla en så generell räckvidd, som kommittén förordat, utan torde det böra begränsas till att avse användandet av ombud i och för vissa bestämda rörelsegrenar. Enligt mitt förmenande är det tillräckligt att i sådant hänseende nämna in- och utlåningen. Det är nämligen härför bankerna hittills anlitat ombud i orterna, och det är icke sannolikt, att det kan ligga i bankernas intresse att anställa sådana ombud, sedan de icke längre få användas för sagda rörelsegrenar.

I överensstämmelse med vad jag sålunda anført får jag tillstyrka, att i lagen om bankrörelse intages förbud för bank att å ort, där banken icke äger utöva verksamhet vid kontor, idka in- eller utlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin in- eller utlåning.

Kommittén anser, att förbudet mot användande av ombud för att icke kunna kringgå lämpligen borde kompletteras med en bestämmelse, som hindrade bank att direkt eller indirekt lämna ersättning för anskaffande av inlåning till banken. Med prövningen, huruvida en dylik bestämmelse bör införas, torde emellertid enligt mitt förmenande lämpligen kunna anstå, tills det visar sig, om behov därav kommer att förefinnas. Skulle ett sådant förfarande, som av kommittén avses, mera allmänt vinna insteg bland bankerna, bör måhända lagstiftningen ingripa. Men det synes mig ingalunda osannolikt att bankerna, inför en sådan utsikt, äro villiga att själva sins emellan vidtaga åtgärder till förhindrande av att missbruk i förevarande hänseende uppstå.

*Ansvars-
bestämmelser.*

Vad angår straffpåföljder för överträdelse av de föreslagna bestämmelserna, lärer straff icke särskilt behöva stadgas för enskild person eller handelsbolag, som utan rätt driver bankrörelse. Sådant förfarande faller under bestämmelsen i 250 §. Ej heller torde straff böra stadgas för bank, som olovligen inrättar avdelningskontor. Rättelse härutinnan kan lämpligen vinnas genom föreläggande av bankspektionen. På det att det för bank meddelade förbudet att driva verksamhet genom ombud

skall bliva effektivt, torde däremot en straffbestämmelse vara av nöden. En sådan föreslås i 252a §.

För överträdelse av de i övergångsbestämmelsernas första styckes tredje punkt meddelade föreskrifter föreslås straff i samma styckes sista punkt.

I sammanhang med de ändringsförslag, vilka jag sålunda med föranledande av ovan omnämnda kommittébetänkande ansett mig böra framställa, torde lämpligen kunna till behandling upptagas en annan fråga om ändring i lagen om bankrörelse. *Ändring i 233 § banklagen.*

I en till Kungl. Maj:t ingiven, den 28 december 1916 dagtecknad skrivelse har nämligen bankinspektionen anfört, bland annat, följande: 'Enligt 233 § banklagen skall bankinspektionen för varje bankbolag förordna ett allmänt ombud, som bland annat har att fungera såsom det allmännas representant vid revision av bolagets räkenskaper och förvaltning. Med den under de senare åren starkt framträdande centraliseringstendensen inom bankväsendet, vilken medfört ett flertal mera lokala bankers sammanslutning till stora interlokala institut, kan det befaras, att svårigheter skola uppstå för det allmänna ombudet i en bank, som driver en omfattande verksamhet å vitt skilda orter, att vederbörligen fylla denna dess ojämförligt viktigaste uppgift. Fall hava ock förekommit, då de av bolagsstämman utsedda revisorerna efter fördelning verkställt räkenskapsgranskning samtidigt vid flera kontor, därvid allmänna ombudet kunnat närvara endast vid ett sådant. Det har därför för bankinspektionen framstått såsom ett önskemål att kunna vid behov förordna flera ombud för samma bank, av vilka dock endast ett skulle hava att fullgöra de s. k. kvartalsinventeringarna. Bankinspektionen hemställer alltså i underdånighet, att genom en ändring av 233 § banklagen bankinspektionen medges rätt att, där så prövas lämpligt, förordna flera allmänna ombud för samma bankbolag.'

Till den av bankinspektionen sålunda förordade ändringen finner jag mig böra tillstyrka bifall. En mindre ändring jämväl i 234 § lagen om bankrörelse torde därav förmedlas.»

Lagrådet har i anledning av förslaget avgivit ett så lydande utlåtande:

»Justitierådet von Seth yttrade:

'Genom proposition nr 119 till 1915 års riksdag förelades riksdagen till prövning inom jordbruksdepartementet utarbetade förslag angående åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 8 saml. 66 häft. (Nr 79.)

idkare av mindre jordbruk. Dessa förslag, som vunno riksdagens godkännande, avsågo att på kooperativ väg tillskapa en för tillgodoseende av det mindre jordbrukets behov av driftkredit lämpad organisation av över- och underordnade kreditföreningar, jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit. Emellertid måste det förutses, att under den första tiden centralkassor ej skulle kunna bildas för varje ort, och att, om man önskade, att i orter, för vilka centralkassor ännu icke hunnit bildas, men där behov av förbättrade kreditmöjligheter likväl fanns, något åtgjordes för ändamålet, lösningen måste sökas genom bildande av jordbrukskassor, som, tillsvidare åtminstone, samarbetade med redan befintliga penninginrättningar, särskilt banker och sparbanks. Samarbetet tänkte man sig så ordnat, att vederbörande jordbrukskassa i stort sett ej skulle hava någon självständig penningrörelse utan huvudsakligen verka såsom ombud för den förlagsgivande penninginrättningen, vilken särskilt genom möjligheten att med jordbrukskassan såsom mellanhand uppdryva sin inlåning skulle vinnas för samarbetet. I överensstämmelse härmed är också kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor avfattad. Hithörande bestämmelser återfinnas i §§ 13, 17 och 19. Erfarenheten har visat, att åtskilliga dylika från centralkassor fristående jordbrukskassor bildats, som haft ganska svårt att få det erforderliga finansiella stödet. De förändringar, som, enligt vad jag erfarit, äro ifrågasatta att vidtagas i organisationen av jordbrukskreditrörelsen, lära ej heller kunna helt undanröja denna svårighet. Skulle nu genom de föreslagna bestämmelserna i 52 b och 168 b §§ möjligheten för dylik jordbrukskassa att såsom ombud för en bank komma i samarbete med denna avklippas, skulle svårigheterna för sådana kassor ytterligare ökas. Det synes, som om ett undantag från paragrafernas bestämmelser borde göras, som möjliggjorde, att jordbrukskassa, vilken i enlighet med bestämmelser, som Konungen meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, fortfarande kunde få begagnas som ombud för en bank. De olägenheter, som medfölja det system med ombud, mot vilket paragrafernas bestämmelser egentligen rikta sig, vidlåda ju icke ett ombudssystem, som opererar med uteslutande jordbrukskassor som mellanhänder. Genom tillkomsten av dylika kassor skulle också den fara för monopolisering av penningrörelsen, som kunde bliva en följd av bestämmelserna uti de ifrågavarande och de dem närmast föregående paragraferna, i viss mån motverkas.

Lagrådets övriga ledamöter lämnade förslaget utan anmärkning.»

I anledning av lagrådets utlåtande har föredragande departementschefen till åberopade statsrådsprotokollet den 7 maj 1918 yttrat, att han med anledning av den inom lagrådet gjorda erinringen låtit utarbeta ett tillägg till 52 b och 168 b §§ i förslaget av innehåll, att förbudet för bank att idka in- eller utlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin in- eller utlåning icke skulle gälla beträffande samarbete, som bank kunde anordna med vederbörligen godkänd jordbrukskassa.

Departementschefen.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått en inom första kammaren väckt motion, nr 214, däri herr *Boman*, med instämmande i motionens syfte av ytterligare två utav kammarens ledamöter, anfört följande:

Motion I: 214.

»I Kungl. Maj:ts proposition, nr 434, föreslås vissa ändringar i gällande banklag avseende dels förbud för enskild person eller handelsbolag att bedriva bankmässig inlåning från allmänheten, dels förbud för bankaktiebolag och solidarisk bank att utan särskilt av Konungen meddelat tillstånd öppna avdelningskontor å annan plats än där huvudkontoret är beläget, dels förbud för bankföretag att anställa ombud å ort, där det icke har avdelningskontor, och dels slutligen vissa nya bestämmelser om de allmänna ombuden vid banker.

Även om goda skäl kunna anföras för vissa av de föreslagna nyheterna, torde stora betänkligheter kunna framställas mot flera av förslagen och mot det sätt, varå de nya bestämmelserna avfattats. Då de viktigaste bestämmelserna även äro avsedda att erhålla retroaktiv verkan och de övriga icke äga synnerlig betydelse, synes föga skäl föreligga att nu i riksdagens sista timma framdriva denna lagstiftning.

Förbudet för enskilda att driva bankmässig inlåning avser enligt det statsrådsprotokoll, som åtföljer propositionen, icke att hindra dessa enskilda från att mottaga penningar mot ränta från en begränsad kundkrets. Efter detta medgivande torde någon egentlig invändning ej kunna göras mot förbudet, men det må ock uttalas, att ändringsförslaget torde äga ringa betydelse, då möjligen med ett par undantag inlåningsrörelsens kunder hos bankirfirmorna nog uteslutande torde vara att finna bland kunderna på fondavdelningen.

Förbudet för bankaktiebolag och solidariska bankbolag att utan Konungens tillstånd öppna avdelningskontor å annan ort än huvudkontoret återfinnes i §§ 52 a och 168 a och övergångsbestämmelsen. Enligt dessa skall förutsättningen för tillståndet vara, 'att verksamheten finnes kunna vara till nytta för det allmänna'. Då den nya bestämmelsen skall tillämpas på redan upprättade kontor på sådant sätt, att kontor, som öppnats efter mars i år, skulle få bestå blott till årets slut, och övriga för varje bank intill utgången av meddelad oktroy, varefter ny prövning skulle ske, är uppenbart, att här erbjuda sig möjligheter av betydlig ekonomisk räckvidd. Dessa ökas mera, då enligt ett uttalande i statsrådsprotokollet den nya bestämmelsen avser jämväl avdelningskontor, som uppkomma därigenom att en bank övertager en annan banks rörelse. Atskilliga landsortsbanker ha som bekant funnit

med sitt intresse förenligt att ha kontor i Stockholm; det torde kanhända vara svårt att påvisa dessas betydelse för det allmänna. I ett stort antal medelstora städer och å andra betydande handelsplatser finnas ofta ett eller flera bankkontor såsom filialer till andra banker, kontor vilka både för det lokala näringslivet ha stor betydelse och åt den ägande banken lämna avsevärd vinst. Är det meningen, att dessa skola reduceras, då deras betydelse för det allmänna väl kan erkännas vara omtvistlig?

Vilka skäl angivas då för ett förslag av sådan ekonomisk räckvidd? I kommittéförslaget uttalas, att syftet med tillkomsten av de under senare åren tillkomna nya avdelningskontoren torde ha varit konkurrens om inlåningen; vidare förmenar kommittén, att omkostnaderna för kapitalets uppsamling stegras utöver, vad som är förenligt med god rationell ekonomi, och förmenar, att med en väl organiserad bankrörelse torde icke en alltför stor talrikhet av avdelningskontor vara förenlig. Slutligen uttalar kommittén, att genom den fondkommissionsrörelse, som i flera fall bedrivs vid avdelningskontoren, utbredes ock fondspekulationen. Vore något i sistnämnda hänseende att vinna genom den föreslagna lagstiftningen, vore detta i hög grad beaktansvärt, men i verkligheten torde bankernas fondavdelningar, där sådana förekomma å mindre platser, ha väsentligt mindre betydelse för aktiespekulationen än fondhandlarnes erbjudanden och kurslistor, som leta sig väg även till platser, där inga bankfilialer finnas. Villigt må erkännas, att en bank, som arbetar med ett större antal avdelningskontor, måste anpassa sin organisation härför, men jag håller före, att så även skett, och torde vid dylik organisation en fullt tillfredsställande kontroll å kreditgivningen kunna äga rum vid huvudkontoret. Om det vore sant, att omkostnaderna för uppsamlingen av kapital oskäligt stegras genom avdelningskontoren, vore väl detta närmast en olägenhet för banken och dess delägare och berör föga det allmänna, men i verkligheten torde omkostnaderna relativt till rörelsen vid de mindre avdelningskontoren å landsbygden vara ganska blygsamma och i varje fall på intet sätt jämförliga med kostnaderna för avdelningskontoren inom t. ex. Stockholm för banker med huvudkontor i Stockholm, vilka icke avses att beröras av lagförslaget. Att genom nya bankkontor konkurrens uppstår med förut existerande banker är väl sant, men dylik tävlan plär väl i regel på det ekonomiska området anses vara till gagn för allmänheten. Skall det föreliggande förslaget godkännas av riksdagen, böra väl bestämmelserna i §§ 52 a och 168 a kompletteras med ett uttalande, att vid prövning av frågan om ett avdelningskontors upprättande hänsyn skall tagas ej blott till ortens behov utan även till den banks kapitalstyrka och verksamhet i övrigt, som ansökt om kontoret, varvid naturligtvis även bör beaktas, om huvudkontorets domicil kan anses vara ortens centralplats för handel, och beträffande befintliga kontor det sätt, på vilket rörelsen utövats.

Förbudet för banker att ha ombud å sådan ort, där de ej äro berättigade att ha kontor, återfinnes i lagförslaget §§ 52 b och 168 b. Mot själva tanken i detta förslag eller att hindra agenturverksamhet för bankrörelse har jag intet att erinra; ingen kontrollorganisation kan bjuda trygghet för möjligheten av allvarliga olägenheter vid dylik verksamhet. Men med den avfattning, förslaget erhållit, skulle fullt lojal och säkerligen aldrig missbrukat ombudsverksamhet förbjudas. Det torde vara känt, att flera svenska landsortsbanker, som ej ha eget kontor i Stockholm, där ha i regel någon bank som ombud, vilket besörjer i vissa fall icke

blott deras clearing i Stockholm, utan även viss större in- och utlåning. Även detta ombudskap skulle, så vitt jag kan finna, bliva förbjudet, om icke andra stycket av §§ 52 b och 168 b omredigeras.

Mot lagförslagets nya bestämmelse i § 233 är givetvis intet att erinra, men dess betydelse är väl ej allt för stor. Med stöd av det anförda får jag hemställa, att riksdagen icke måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 434, eller att, vid ett eventuellt bifall till densamma, ovan anförda synpunkter måtte vid lagens avfattning vinna beaktande.»

Såsom av statsrådsprotokollet framgår, avser ifrågavarande proposition införande av förbud dels för enskild person eller handelsbolag att bedriva bankmässig inlåning från allmänheten, dels för bankaktiebolag och solidarisk bank att utan särskilt av Konungen meddelat tillstånd öppna avdelningskontor å annan plats än där huvudkontoret är beläget, dels ock för bankföretag att anställa ombud å ort, där det icke har avdelningskontor, samt slutligen införande av vissa nya bestämmelser rörande de allmänna ombuden vid banker.

Utskottet.

Förslaget har föranletts av en utav 1917 års bankkommitté hos Kungl. Maj:t gjord framställning, över vilken framställning yttranden avgivits av fullmäktige i riksbanken, bankinspektionen samt svenska bankföreningen, varjämte vissa medlemmar av svenska fondhandlareföreningen inkommit med ett gemensamt yttrande i ärendet.

Vad först angår frågan om förbud för enskild person eller handelsbolag att bedriva bankmässig inlåning, har utskottet, med hänsyn till den omfattning, som denna rörelse särskilt under de senare åren tagit, och då anordnande av offentlig kontroll över dessa firmors verksamhet icke kan anses medföra nödig trygghet för insättarna, ansett det vara en lämplig åtgärd att betaga dessa firmor rätten att driva sådan rörelse. Det må särskilt erinras, att detta förbud icke innebär hinder för dem att mot ränta mottaga insättningar av en begränsad kundkrets.

För att undgå de menliga följder, som en allt för hastig avveckling av nu bedriven rörelse av detta slag skulle medföra, hava vissa övergångsbestämmelser föreslagits, mot vilka utskottet för sin del icke funnit något att erinra, och har utskottet förty ansett sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Vidkommande härefter frågan om banks rätt att driva rörelse vid avdelningskontor innebär förslaget, att bankbolag icke skulle utan Kungl. Maj:ts tillstånd äga att utöva verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget. Denna inskränkning i bankbolagens rätt har ansetts nödvändig för att stävja den onaturliga ökning av avdelningskontorens antal, som under de senaste åren ägt rum.

Lika med departementschefen anser utskottet, att särskilda åtgärder böra vidtagas för hämmande av denna tillväxt, vilken, om den finge oinskränkt fortgå, skulle framkalla en osund konkurrens och lätt kunna bliva skadlig för det allmänna.

Enligt förslaget tillkommer det Kungl. Maj:t att vid meddelande av sådant tillstånd pröva, huruvida verksamheten finnes vara till nytta för det allmänna. Man torde därvid kunna utgå ifrån att Kungl. Maj:t kommer att med största varsamhet använda sin rätt att vägra sådant tillstånd, särskilt då fråga är om avdelningskontor, som uppkommer därigenom att en bank övertager en annan banks eller kreditinrättnings rörelse.

Beträffande redan befintliga avdelningskontor föreslås en särskild övergångsbestämmelse av innehåll att desamma må utan särskilt tillstånd bibehållas intill oktrotidens slut, så framt de öppnats före mars månads ingång detta år, men att kontor, som öppnats efter denna tid, skulle utan särskilt tillstånd få bibehållas endast intill utgången av år 1918.

Utskottet har för sin del icke funnit något att erinra mot en dylik bestämmelse.

Propositionen avser vidare, som förut är nämnt, förbud för bank att använda ombud för in- eller utlåningsrörelse eller för främjande av sådan rörelse.

Utskottet har icke haft något att invända mot vad i berörda avseende föreslagits. Då härmed icke lärers vara avsett att förhindra dylik ombudsverksamhet, som bedrives genom annan bank, har utskottet föreslagit ett förtydligande tillägg till §§ 52 b och 168 b.

Slutligen har föreslagits sådan ändring av gällande bestämmelser, att bankinspektionen skulle äga befogenhet att, då bank driver rörelse vid kontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget, förordna särskilt allmänt ombud för granskning av sådant kontors förvaltning och räkenskaper; och har utskottet ansett sig böra tillstyrka förslaget jämväl i denna del.

Utskottet, som ej heller haft något att erinra mot de föreslagna ansvarsbestämmelserna, hemställer alltså,

1:o) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 434 må av riksdagen bifallas, dock att §§ 52 b och 168 b skola erhålla den förändrade lydelse, som härvid fogade bilaga utvisar; samt

2:o) att den i ämnet väckta motionen I: 214 må anses besvarad genom vad utskottet härovan under 1:o hemställt.

Stockholm den 7 juni 1918.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Hedenstierna, Ekman, Gustafsson*, friherre *Langenskiöld, Nilson* i Kristinehamn, *Wickman, Roos* och *Jönsson* samt

av andra kammaren: herrar *Kristensson, Carlson* i Herrljunga, *Berg* i Munkfors, *Borg, Sommelius, Bogren, Törnkvist* och *Henrikson*.

Reservationer

av herrar friherre *Langenskiöld* och *Wickman*;

av herrar *Roos* och *Carlson* i Herrljunga, vilka yrkat avslag å Kungl. Maj:ts proposition, i vad den avser ifrågasatt förbud för bankaktiebolag och solidarisk bank att utan särskilt av Konungen meddelat tillstånd öppna avdelningskontor å annan plats än där huvudkontoret är beläget samt

av herrar *Gustafsson, K. J. A. Jönsson* och *Henriksson*, vilka anfört följande:

»Kungl. Maj:ts proposition har till syfte att i vissa angivna fall inskränka rätten för enskilda banker att öppna s. k. avdelningskontor. Enligt vår mening har propositionen fått en alltför vid omfattning i avseende å detta syfte, därigenom att lagen så avfattats, att den ger rum för alltför vittgående inskränkningar i bankverksamheten, vilket kommer att enligt vårt förmenande verka skadligt för allmänheten. På grund härav hava vi yrkat avslag å Kungl. Maj:ts proposition, i vad densamma avser ifrågasatt förbud för bankaktiebolag och solidarisk bank att utan särskilt av Konungen meddelat tillstånd öppna avdelningskontor å annan plats än där huvudkontoret är beläget.»

Bilaga.

52 b §.

Å ort, där bankaktiebolag icke är berättigat att utöva verksamhet vid kontor, må bolaget icke idka in- eller utlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin in- eller utlåning.

Vad sålunda stadgats gälle dock icke beträffande samarbete, som må kunna anordnas emellan bankaktiebolag och ekonomisk förening, vilken har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (jordbrukskassa) och vilken jämlikt av Konungen meddelade bestämmelser vunnit godkännande från det allmännas sida, *ej heller i fall, då det ombud, som anlitas, är ett annat bankaktiebolag eller ett solidariskt bankbolag.*

168 b §.

Å ort, där solidariskt bankbolag icke är berättigat att utöva verksamhet vid kontor, må bolaget icke idka in- eller utlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin in- eller utlåning.

Vad sålunda stadgats gälle dock icke beträffande samarbete, som må kunna anordnas emellan solidariskt bankbolag och ekonomisk förening, vilken har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (jordbrukskassa) och vilken jämlikt av Konungen meddelade bestämmelser vunnit godkännande från det allmännas sida, *ej heller i fall, då det ombud, som anlitas, är ett annat solidariskt bankbolag eller ett bankaktiebolag.*